

Методичний прийом «Критичного читання із зупинками»

Застосування цього прийому навчає учнів активно читати та слухати, звертати увагу на важливі слова, використовувати своє знання жанру чи теми, щоб знати, чого можна очікувати від тексту; а також навчає їх співпрацювати з іншими при вирішенні проблеми.

Варто відзначити, що використання такого прийому не тільки вчитиме учнів *читати критично*, а ще й прогнозувати, асоціювати, порівнювати, що, в свою чергу, розвиватиме дослідницькі навички, такі потрібні у сучасному житті.

Зупинка 1. Казка, яку ми маємо прочитати, називається «Їжак та заєць». Як ви думаєте, чому саме так називається твір?

ЇЖАК ТА ЗАЄЦЬ

Був собі їжак. Якось вийшов він раненько зі своєї домівки подивитися на білий світ. Вийшов та й каже сам до себе:

— А піду лишень у поле — подивлюся, як там моя морква та буряки.

Іде собі та пісеньку мугикає. Коли виходить із-за куща заєць. Він саме в полі оглядав свою капусту, чи велика виросла.

— О, — каже їжак, — хто прудкий, то вже й на ниві!

— А ти, — заєць йому, — усе кривуляєш, криволапку! І батько твій криволапко, і дід криволапко був. Такий увесь твій рід, і ти такий!

Їжак здивувався, що на своє добре слово дістав таку нечемну одмову, що й батька його, й діда лихим словом пом'янули.

Зупинка 2. Поміркуй, чи провчить їжак зайця чи ні? Якщо провчить, то як?

От він зайцеві й каже:

— Ти мене береш на сміх? А хочеш зі мною наввипередки? Побачимо, хто кого пережене!

Заєць як зарегоче:

— Ти? Наввипередки? Зі мною?!

А їжак спокійно:

— А так, із тобою.

— Ну, добре, — засміявся заєць. — Давай бігти.

— Ні, — каже їжак, — ще ні. Я піду додому, скажу жінці, нехай знає, куди я пішов.

А заєць тому радий, бо він був голодний, то подумав собі: «І це мені добре: попоїм капусту — краще бігтиму». Та й пішли кожен до своєї хати.

Приходить їжак додому та й каже до жінки:

— Знаєш, жінко, який мені клопіт?

— Який, чоловіче?

— Мушу із зайцем бігати наввипередки. — Та й розказує все, як було.

— То це ти берешся перегнати зайця?! — аж зойкнула їжачиха.

Нива — засіяне поле.

Мугикати — стиха, невиразно наспівувати.

— Помовчи, жінко, — мовить їжак, — якось буде. Збирайся лиш та ходи зі мною.

Ідуть вони, а їжак і вчить свою жінку:

— Як прийдемо на ниву, то ти станеш із цього краю в борозні та й стій собі. Як добіжить заєць до тебе, то ти скажеш: «Я вже тут!» А прибіжить він на той край до мене, то там я йому гукну: «А я вже тут!»

— Добре! — мовила їжачиха.

Приходить їжак до зайця на той кінець ниви та й каже до нього:

— Ну, я вже готовий!

— То біжімо!

От став заєць в одну борозну, їжак у другу:

— Раз, два, три!

Побігли. Заєць помчав на той кінець ниви, а їжак пробіг два кроки та й спинився.

Прибігає заєць у кінець ниви, а там їжачиха:

— Я вже тут!

— Ей, — каже заєць. — Ану біжімо ще раз!

Побіг заєць. Прибігає в кінець ниви, а їжак підвівся на двох лапках та й гукає:

— Ого-го! А я вже давно тут чекаю!

— Ти дивися! Ану біжімо ще раз!

Зупинка 3. Чим закінчиться змагання між зайцем і їжаком?

Прибігає на другий край, а їжак знову вже там (а то була, ви знаєте, їжачиха!).

Побіг ще раз — а там їжак:

— А я вже тут!

Знов кинувся заєць бігти. Так бігав він дев'яносто дев'ять разів, а за сотим разом як упав посеред ниви — підвестись не може, так набігався-натомився, сердешний.

— Ніколи не треба сміятися зі слабшого, — сказав тоді їжак та й пішов із їжачихою додому.

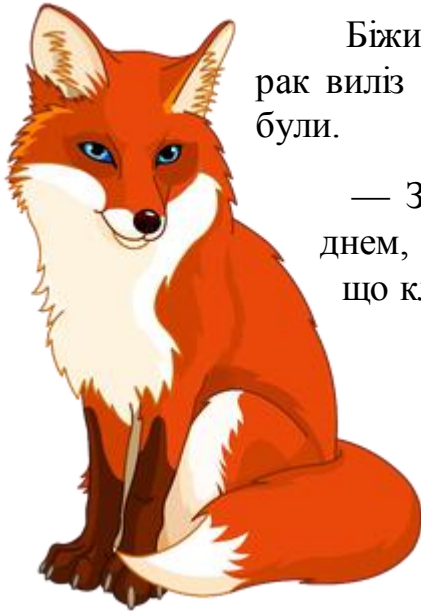
Підсумок.

- Чи очікували ви такого закінчення казки?
- Які почуття у вас викликала ця казка?
- Як ви думаєте, чи можна було у цій ситуації вчинити інакше, не так, як їжак? Чому?

Борозна — довга, рівна заглибина в землі, проведена плугом.

Зупинка 1. Казка, яку ми маємо прочитати, називається «Лисиця та рак». Як ви думаєте, чому саме так називається твір?

ЛИСИЦЯ ТА РАК

Біжить лисичка полем. Добігає до річки, аж дивиться — рак виліз із води на камінь та клешні точить, щоб гостріші були.

— Здоров був, раче! — каже йому лисичка. — З тим днем, що сьогодні! Це ти, мабуть, до **косовиці** готуєшся, що клешні об камінь гостриш?

Поздоровкався і рак та й каже:

— Я клешнями роблю те, що ти зубами; так треба, щоб гостріші були.

А лисичка тоді йому:

— Тепер я бачу, чого з тебе люди сміються, розказуючи, як ти сім літ по воду ходив, та й ту на порозі розлив! Як його ходити, коли на ногах зуби? Признайся, що таки правду люди говорять про тебе!

Зупинка 2. Поміркуй, що відповів рак лисці? Чи відповів він на її образу образою?

— Може, колись теє й правдою було, та тепер брехнею стало! Ось коли хочеш, то давай побіжим наввипередки. Я тобі ще на один скок уперед ходу дам. Біжімо до тієї осички, що стоїть онде на узліссі.

— Як так, то й так, — каже лисиця.

Повернулась до лісу, стала на один скок уперед проти рака та й дожидає, коли той звелить бігти. А рак, учепившись клешнями за лисиччиного хвоста, підібгав усі вісім своїх ніг та й гукнув:

— Но!

Зупинка 3. Чим закінчиться змагання між раком і лисицею?

Косовиця — час, коли косять і збирають траву.

От лисичка й подалась уподовж поля.
Добігає до осики, повернулась, щоб
подивитись, а де той рак чимчикує, аж чує
позад себе:

— Та й забарилася ти, лисичко! Я вже і на
осику лазив, усе визирив, чи скоро ти прибіжиш.

Дуже здивувалась лисичка, аж рота роззявила:

— Чи то ж видано! — каже.

І більше не сміялася з рака.

Підсумок.

- *Чи очікували ви такого закінчення казки?*
- *Які почуття у вас викликала ця казка?*
- *Як ви думаєте, чи можна було у цій ситуації вчинити інакше, не так, як рак? Чому?*

Зупинка 1. Казка, яку ми маємо прочитати, називається «Сильний лев і маленьке мишеня». Як ви думаєте, чому саме так називається твір?

СИЛЬНИЙ ЛЕВ І МАЛЕНЬКЕ МИШЕНЯ

Болгарська казка

Піймав якимось мисливець лева, зв'язав його, а товариша свого послав до міста купити ланцюга, щоб надійніше зв'язати сильного звіра. Тим часом прив'язав лева до дуба мотузкою та й пішов.

Лев страшно ревів, аж дерева гнулися, рив землю лапами — усе навколо порив. А під тим дубом була нірка.

У ній сиділо мишеня і трусилося від страху, чуючи той рев. Коли нарешті лев стомився ревити й гребти землю, мишеня вилізло подивитися, що ж воно там таке. Зиркнуло туди-сюди, нічого страшного не побачило та й питається в лева, що то був за гамір.

Той крутнув хвостом і буркнув сердито:

— Геть звідси, тебе ще тут не вистачало!

Зупинка 2. Поміркуй, мишенятко злякалось лева і втекло чи залишилося?

Мишеня злякалось і сховалося в нірку. Але довго всидіти там не могло і вилізло знову, тільки й цього разу лев прогнав його. Утретє виткнулося мишеня і питає лева:

— Скажи мені, друже, що тобі? Ану ж як я поможу?

— Чи ти не бачиш? Спіймав мене мисливець, прив'язав до дуба, а товариша свого послав по ланцюга. Хоче він зв'язати мене й забрати в місто, щоб там посміялися з мене. Всяк, хто побачить мене, казатиме: «То, виходить, і цар звірів може бути посміховиськом!» Як же ти мені допоможеш, таке мале й слабосиле!

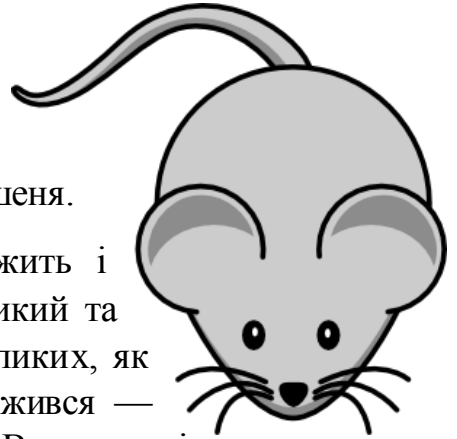
Зупинка 3. Чи допомогло мишенятко левові? Якщо допомогло, то чим?

— Оце й усього клопоту? Чого ж ти зразу не сказав?— здивувалося мишеня. — Дивись лишень, як я тебе порятую.

Вилізло мишеня левові на шию — гризь, гризь, гризь! — і перегризло мотузку.

— Тепер тікай, леве! — радісно мовило мишеня.

Бачить лев, що вільний, і ну тікати. Біжить і думає: «Як це воно так скоїлось? Я, такий великий та дужий, цар над усіма звірами, гроза малих і великих, як же я зганьбився! У голові не вкладається! Дожився — став боржником якогось нікчемного мишеняти! Виходить, і найсильніший, і найбільший не знає, хто йому в пригоді стане! Значить, з усіма — і з малими, і з великими — треба жити в мирі».

Підсумок.

- Чи очікували ви такого закінчення казки?
- Які почуття у вас викликала ця казка?
- Як ви думаєте, чи можна було у цій ситуації вчинити інакше, не так, як мишка? Чому?

Зупинка 1. Казка, яку ми маємо прочитати, називається «Як серед птахів виникла дружба». Як ви думаєте, чому саме так називається твір?

ЯК СЕРЕД ПТАХІВ ВИНИКЛА ДРУЖБА

Бірманська казка

У давні часи птахи не дружили між собою.

При зустрічі вони завжди сперечалися:

— Я кращий за тебе, — казав один.

— Ні, неправда, — відповідав другий, — я кращий за тебе.

І починали битися.

Якось Фазан зустрів Ворона. Йому не хотілося сперечатися, і він сказав:

— Вороне, ти кращий за мене.

Зупинка 2. Поміркуй, як відреагував ворон і що він відповів?

Ворон був не тільки здивований, а й задоволений тим, що сказав Фазан. І він відповів ввічливо:

— Ні, Фазане, це ти кращий за мене.

Птахи сіли собі рядком і почали розмовляти. Потім Фазан сказав:

— Ти мені подобаєшся, Вороне. Давай разом жити.

— Згоден, Фазане, — відповів Ворон.

Так почали вони жити вдвох на великому дереві. Минали дні. Дружба між обома птахами дедалі міцнішала.

Інші птахи зацікавлено спостерігали за Вороном і Фазаном і були дуже вражені, що обидва живуть разом довгий час і ніколи не сваряться. Нарешті птахи вирішили випробувати їхню дружбу. Коли Ворона не було вдома, вони прийшли до Фазана і спитали:

— Фазане, як ти можеш жити із цим нікчемним Вороном?

Зупинка 3. На твою думку, що відповів Фазан і чи залишився жити з Вороном?

— Не говоріть так, — відповів Фазан. — Ворон кращий за мене і робить мені честь, що живе зі мною на одному дереві.

Наступного дня птахи прийшли до Ворона, коли не було Фазана.

— Вороне, чому ти живеш із цим нікчемним Фазаном? — спитали вони.

— Не слід так говорити, — відповів Ворон. — Фазан кращий за мене і робить мені честь, що живе зі мною на одному дереві.

Птахи були дуже вражені таким ставленням Ворона і Фазана один до одного, і вони запитали самих себе:

— А чому ми не можемо бути такими, як Фазан і Ворон? Чому ми не можемо дружити замість того, щоб битися і сваритися?

З того дня і виникла дружба й повага між усіма птахами.

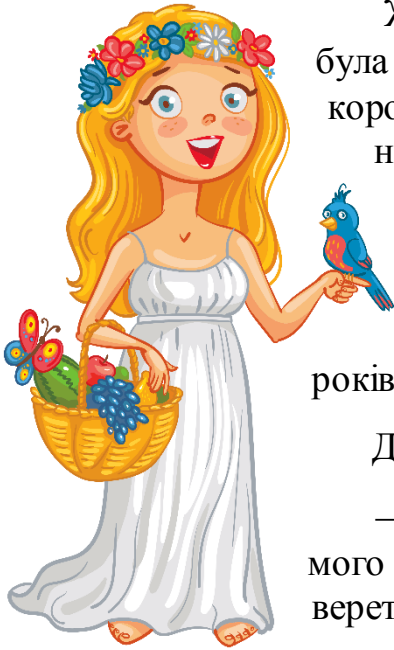
Підсумок.

- *Чи очікували ви такого закінчення казки?*
- *Які почуття у вас викликала ця казка?*
- *Як ви думаєте, чи можуть люди, які постійно сперечаються жити в дружбі? Чому?*

Зупинка 1. Казка, яку ми маємо прочитати, називається «Як дівчина короля перехитрила». Як ви думаєте, чому саме так називається твір?

ЯК ДІВЧИНА КОРОЛЯ ПЕРЕХИТРИЛА

Угорська казка

Жила-була десь за сімома морями кмітлива дівчина. А була вона така розумна, що слава про неї дійшла аж до короля. Королю так багато говорили про цю дівчину, що він нарешті наказав запрягти коней і їхати по неї.

Привезли дівчину до короля. А король і каже:

— Ну, дівчино, чув я про твій великий розум. Отож слухай! Є в мене на горищі куделя. А їй — сто років. Спряди з неї золоті нитки.

Дівчина відповіла:

— Ваша величносте, володарю життя й смерті людей, є в мого батька сторічний лозовий тин, накажіть з нього зробити веретено, і я вам спряду золоті нитки.

Зупинка 2. Поміркуй, як відреагував король і що він відповів?

Сподобалася відповідь королю, але зараз же він придумав інше:

— Гаразд, ти мені добре відповіла, а тепер я тобі скажу ось що. Є в мене на горищі сто глечиків з дірками. Залатай їх!

— Охоче залатаю, — відповіла дівчина, — але хай ваша величність спершу накаже повивертати оті глечики, бо ж, відома річ, латки з лицьового боку ніколи не кладуть.

Каже тоді король:

— Друга відповідь теж розумна. Дам я тобі ще одне завдання. Якщо виконаєш — ось моя рука, одружуся з тобою.

— Кажіть, ваша величносте.

— Так ось що. Принеси й не принеси, щоб було й не було.

Зупинка 3. На твою думку, чи вдалося дівчині виконати останнє завдання короля?

Дівчина подумала трохи, вийшла на кухню і попросила в кухаря два сита. Вийшла вона на подвір'я, де саме лігала сила-силенна голубів, схопила одного голуба й поклала між сита. Потім пішла до короля:

— Ось я вам принесла те, чого ви бажали.

Бере король сита в руки — подивитися, що там між ними, а голуб і вилетів!

— Ось бачите, ваша величносте, я принесла й не принесла; було й немає.

Побачивши, що дівчина й справді дуже розумна, король вирішив одружитися з нею. Запросили музик і танцювали тиждень, а може, й цілих два.

Я теж на тому весіллі був, мед пив, по бороді текло, а в рота не попало.

Хто не вірить — хай перевірить.

Підсумок.

- Чи очікували ви такого закінчення казки?
- Які почуття у вас викликала ця казка?
- Як ви думаєте, хто виявився розумніший король чи дівчина? Чому?

Зупинка 1. Прочитай заголовок казки. Поміркуй, про що в ній ітиметься?

ЗАЯЧИЙ ХОЛОДОК

Колись, давним-давно, росли величезні ліси заячого холодку. І селилися в них зайці гамірливими селами й селищами. Тепер же заячий холодок лиш подекуди в лісі. Під гіллястими кучерявими деревцями зайці люблять спочивати і вести довгі розмови про життя-буття.

Хтозна, звідкіля прибудився до Золотого бору капловухий Заєць. І такий же задавака та нахаба!

— Це мій холодок! — заявив, улігшися під одним деревцем.

— І це мій! — вигріб собі ложе під іншим.

— І це мій! — побіг під третє, зігнавши звідтіля зайчат.

— Хіба так можна?! — прибігли скаржитися вони Дідові-зайцю.

Зупинка 2. Як відреагував Дід-заєць і що він відповів?

— Не хвилюйтеся, — заспокоїв їх Дід. — Побачимо, що з того далі буде.

Пішли зайці на город по капусту. Капловухий Заєць вибрав найбільшого качана, силкується, ніяк не покотить.

— Облиш! — сказав йому заєць Дід. — Це наша капуста.

Поплентався капловухий Заєць у свій холодок ні з чим. Лежить насурмонившись, лапу на лапу закинув. Аж чує: зайці збираються на город по моркву. І він з ними. Учепився за найбільшу морквину, тягне.

— Облиш! — сказав йому заєць Дід. — Хіба це твоя морква? Це наша!
Розсердився капловухий Заєць. Лежить у холодку, не поворухнеться.
А зайці повсідалися на осонні, ласують морквою, капустою.
Капловухому мультко стало лежать і їсти хочеться.
— Ідїть уже в холодок! — гукає до зайцїв.
— А хїба то наш холодок? То ж твїй, — відказують йому зайцї.
Капловухий Заєць як підскочить та як загаласує на весь лїс:
— Це наш холодок! Наш!
А зайцї як засмїються! Отож-то.

Підсумок.

- *Чи очїкували ви такого закінчення казки?*
- *Які почуття у вас викликала ця казка?*
- *Як ви думаєте, чи зрозумїв заєць що був неправий назвавши холодок тїльки своїм?*